

Han var Norges farligste dobbeltagent som gikk under dekknavnene "Klein-Otto" og "Bobby". Han var en sterkt medvirkende årsak til at flere titalls nordmenn ble drept av tyskerne under krigen. Det er en gåte hvorfor denne mannen har fått særbehandling – både under rettssaken og senere.

Norsk dobbeltagent beskyttet av Riksarkivet

HAN SENDTE MANGE NORDMENN I DØDEN

Vi
menn

Tekst: **LARS BJØRKE**
Foto: KAIA MEANS

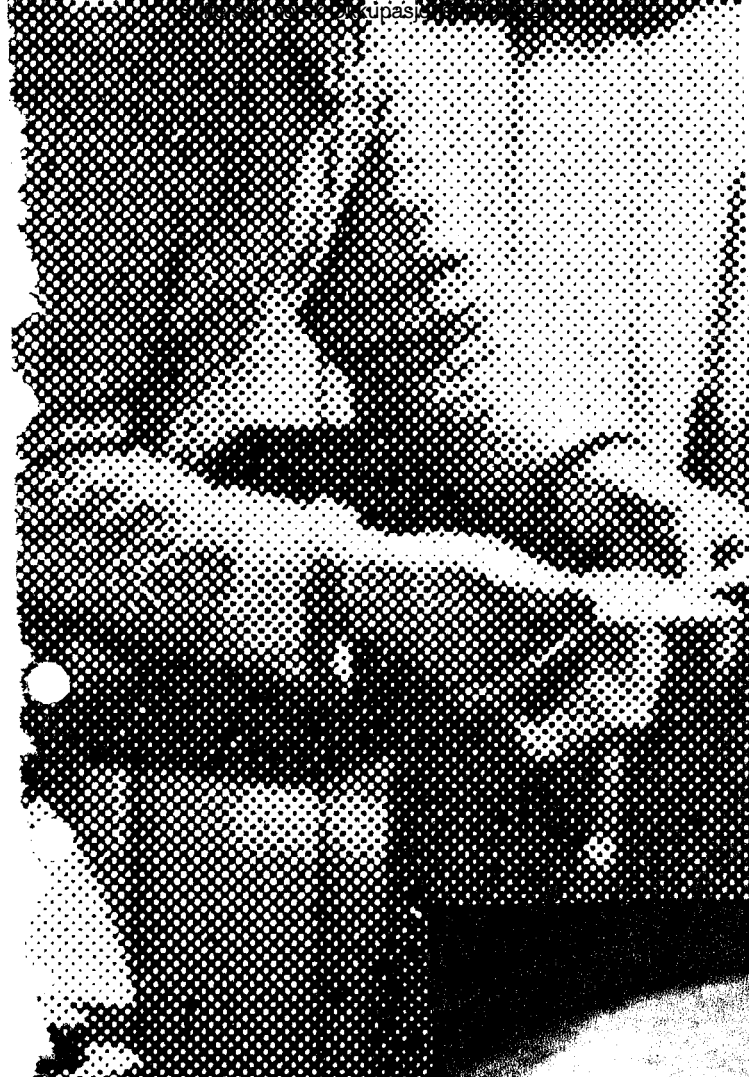
Journalist Kristen Taraldsen i Fædrelandsvennen kjenner mannens identitet. Men siden Riksarkivet har satt lokk over dokumentene, tør han ikke offentliggjøre navnet på mannen som døde en gang på 60-tallet.

– Barna lever fortsatt, og uten grundig dokumentasjon kan jeg risikere å bli dømt for injurier, er hans knappe kommentar.

– Det eneste jeg vil fortelle, er at det finnes en forretning i Oslo som bærer hans navn, sier Taraldsen.

Begge rettssakene etter krigen gikk for lukkede dører, hvilket er forbløffende. Verken dommen i Høyesterett (14. april 1950) eller Eidsivating lagmannsretts dom av 26. mars 1949 er inntatt i Norsk Rettsvidende eller Riksadvokatens Meddelelsesblad.

Av de over 60 000 nordmenn som ble dømt for landssvik etter

LIVSFARLIG DOBBELTAGENT: Hvem var "Klein-Otto" eller "Bobby", den norske nazisten som ble tyskernes farligste dobbeltagent under krigen – og som fikk hovedansvaret for den tragiske opprullingen av Milorg i 1942? Riksarkivet har satt lokk over dokumentene til år 2030.

hans hemmelige militærorganisasjon i Agder-fylkene og i Rogaland, som gikk på et knusende nederlag i desember 1942.

– Den norske dobbeltagenten var en sterkt medvirkende årsak til at Milorgs sentralledelse (SL) og store deler av organisasjonen på Sørlandet ble rullet opp av tyskerne.

Taraldsen er forundret over den hemmelige rettsaken, den raske benådningen og ikke minst Riksarkivets uvilje mot å utlevere sakens dokumenter i ettertid.

– Det er merkelig, når for eksempel Henry Rinnans dokumenter er utlevert, sier han.

Fra 7. desember 1942 til 14. juli 1943 ble 324 Milorg-medlemmer arrestert på Sørlandet. Sjefen selv, major Arne Laudal fra Kristiansand, ble skutt på Trandum 9. mai 1944. Redaktør

Olaf Byvik, bokholder Thorleif Tellefsen, ingeniør Arne Bjørge, disponert Knut Bø og lærer Anund Tveit ble skutt samtidig.

– Dette er det verste kapitlet i Milorgs historie, sier Taraldsen.

– Tragedien har mange årsaker, og det er en kjent sak at Milorg gjorde store feil. De første krigsårene var alle amatører i illegalt arbeid, bemerker han.

– Likevel er det et faktum at det var den norske dobbeltagenten som satte i gang prosessen, understreker han.

5000 mann på Sørlandet

I Landssvikutvalgets innstilling fra 1962 blir det gjort helt klart at den norske dobbeltagenten "lyktes i å oppnå full tiltro hos norske patrioter som arbeidet for de alliertes militære etterrettingsvesen" – og at han etter de ulike arrestasjonene "stillet til Sipos (det tyske sikkerhetspolitiet) disposisjon det materiale (han) hadde samlet angående de arrestertes virksomhet".

Sammenhengen i tid er avslørende: 27. oktober 1942 blir kurer-sjef Fredrik Vogt-Lorentzen arrestert i Oslo. Fire dager senere blir sentralledelsens sambandssjef, magister Jacob Sømme, arrestert samme sted. Han ble senere skutt av tyskerne.

Ifølge Taraldsen følger de videre arrestasjonene en klar linje: Fra Oslo går trådene til Rogaland, hvor blant andre en av Laudals underordnede på Jæren blir arrestert. Under forhørene kom det fram at det på Sørlandet eksisterte en militærorganisasjon bestående av cirka 5000 mann, under ledelse av major Arne Laudal.

6. desember 1942 ble det utstedt arrestordre på høyesterettsadvokat Ernst F. Eckhoff, kontorist Ivar Christensen, skoleelev Erik Dahl-Hansen og – selsagt – major Arne Laudal.

"Som følge av arrestasjonen av Sømme og den påfølgende etterforskning ble Milorg delvis rullet opp av tyskerne," slås det fast i innstillingen. Bare Riksarkivet har den fulle oversikt over "Klein-Otto"s totale bidrag. Men vi vet at han avslørte nøkkelpersonene. Og som Milorg-lederens sønn og pensjonert oberstløytnant Lasse Laudal (69) uttrykker det:

– Det er en myte at virkelige mannfolk klarer å utstå tortur. ▶

TRE BØKER OM KRIGEN:

Journalist Kristen Taraldsen (57) har skrevet tre bøker om krigen på Sørlandet: "Da krigen kom til Lillesand" (1984), "Med livet som innsats" (1985) og endelig "Frihetens flamme" (1994) – boken om major Laudal og hans menn.

krigen, er ingen blitt beskyttet på denne måten.

Høyesterett dømte ham til livsvarig straffarbeid i 1950, men han slapp ut allerede i 1956.

Vi vet følgende: Han var 50 år gammel da krigen brøt ut i 1940. Han var tidligere straffet. Han var gift og hadde tre barn. Han drev forretninger i Oslo, sannsynligvis i stort format.

Vi vet også: I august 1940 lot han seg verve som agent i det tyske Abwehr i Oslo. Senere ble han en såkalt GV-mann med direkte forbindelseslinje til det britiske Secret Intelligence Service (SIS) i Stockholm.

Hans sluhet, intelligens og dyktighet var hevet over tvil. "Som spion har denne agent utført et usedvanlig dyktig og for landet tilsvarende skadelig arbeid," heter det i innstillingen fra Landssvikutvalget fra 1962.

Ansvaret for Milorg-tragedien

Journalist Kristen Taraldsen gav i fjor ut sin tredje bok om krigsårene på Sørlandet. *Frihetens flamme* handler om major Arne Laudal og

Forts. fra foregående side
– De som holdt kjeft, var de som klarte å ta livet av seg.

Ansvar for Kvarstad-tragedien

Under retts sakene i 1949 og 1950 ble hans spionasje mot de såkalte Kvarstad-båtene det mest alvorlige tiltalepunktet. Det gjaldt en rekke norske skip som lå i arrest i svenske havner under krigen, som til slutt var frigitt av svenske myndigheter og var klar for avgang til England.

Ti av skipene som brøt ut fra Göteborg-farvannet natten mellom 31. mars og 1. april 1942, ble angrepet av tyskerne. Seks skip ble senket, 19 nordmenn omkom, 233 nordmenn ble tatt til fange, 43 av disse døde senere i tysk fangenskap.

Lagmannsretten fant det bevist at "tiltalte hadde gitt Abwehr opplysninger som tyskerne ønsket om båtene", heter det i rapporten fra 1962.

Det var en tragedie, og den norske dobbeltagenten bærer hovedansvaret.

IKKE BITTER, MEN SKUFFET:
Lasse Laudal (69) – sønn til Milorg-leder Arne Laudal – tror ikke det ville vært noe Milorg i 1942, hadde vi visst at briterens invasionsplaner bare var et narrespill.

LURT AV BRITENE

Kristen Taraldsens bok Kom major Arne Laudal og Milorg på Sørlandet vil dokumentere enhver mistanke om at "de allierte brukte Norge i et stort anlagt narrespill for å binde flest mulig tyskere til Norge", for å bruke forfatterens egen formulering.

Dette var også noe de klarte.

Sommeren 1942 var det 250 000 tyske soldater i Norge, og helt til det siste trodde Hitler at Norge var "skjebneområdet", "das Schicksalgebiet" i Europa.

Men også Milorg ble lurt. Ikke minst på Sørlandet trodde Arne Laudal på en snarlig, alliert invasjon. Ulike meldinger fra England – særlig rundt påsketider

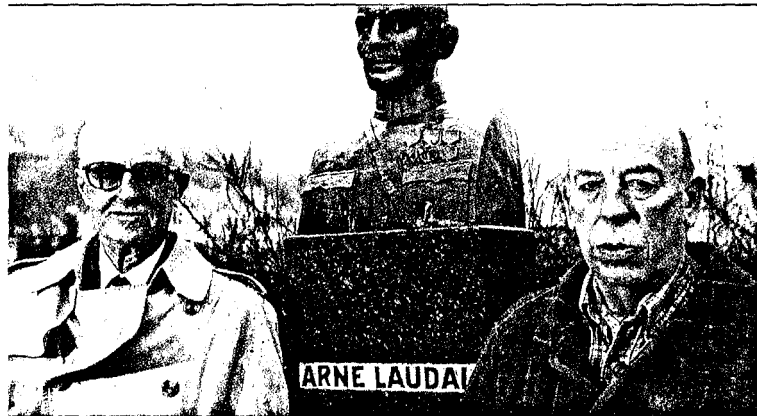
1942 – fikk Laudal til å intensivere arbeidet på en farlig og til dels uforsiktig måte, i den tro at briterne kom i løpet av noen uker.

– Man kan si det slik: Hvis min far hadde visst at det bare var et narrespill, ville det trolig ikke vært noe Milorg på Sørlandet, kommenterer sønnen Lasse Laudal.

Invasjonen kom ikke. I stedet kom det tyske sikkerhetspoliti. Men har vi rett til å dømme?

– Hva betydde livet til eventuelt noen hundre milorg-folk i Norge, hvis man kunne minimalisere tapene for de 107 000 amerikanske og britiske soldatene som ble satt inn i felttoget i Nord-Afrika, spør Kristen Taraldsen.

Hvem føler seg kallet til å svare?

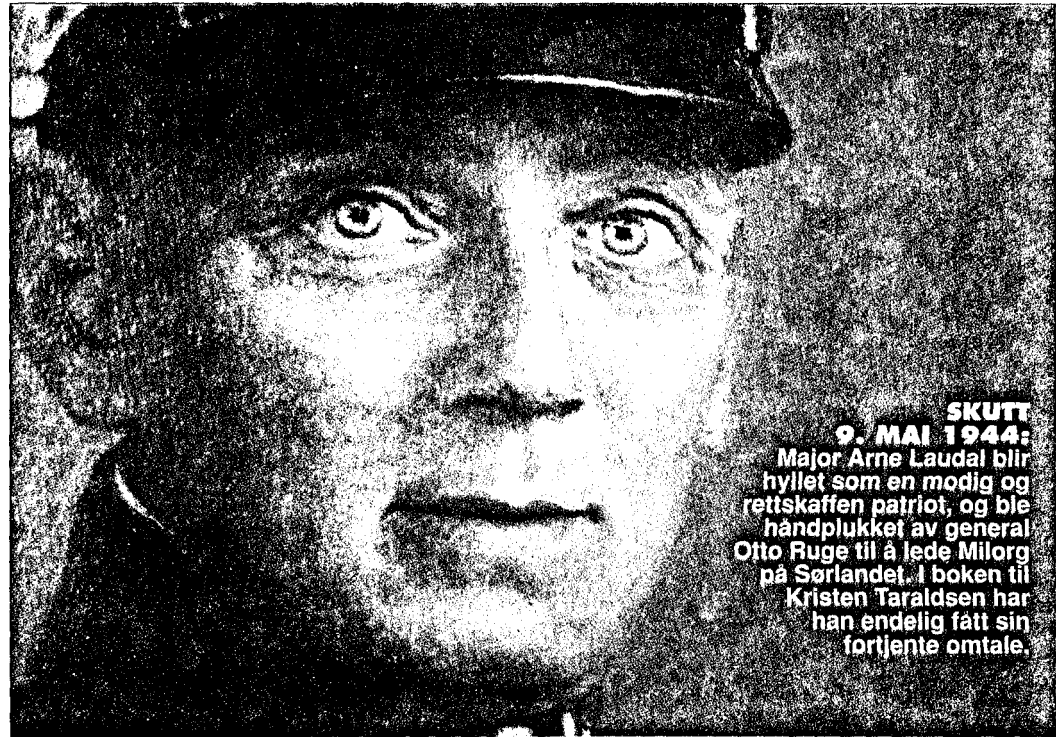

TO GJENLEVENDE:

Barnelege Otto Dal (89) og oberstløytnant Tor H. Abrahamsen (72) er blant de få gjenlevende av Milorgs motstandsmenn på Sørlandet. Begge gjorde en fremragende innsats, Otto Dal som etterretningssjef for Distrikt 18, Abrahamsen som sekretær i etterretningsorganisasjonen XU på Sørlandet.

Som alle vet, ble Henry Rinnan dømt til døden etter aktivt å ha bidratt til at over tusen aktive deltakere i den norske motstandsbevegelsen ble avslørt og arrestert. Nesten hundre personer mistet livet, flere hundre ble underkastet brutal og planmessig tortur, og Rinnan ble personlig dømt for 13 mord.

Ingen vet nøyaktig hvor mange dødsfall og arrestasjoner som "Klein-Otto" må ta ansvar

SKUTT 9. MAI 1944:
Major Arne Laudal blir hyllet som en modig og rettskaffen patriot, og ble håndplukket av general Otto Ruge til å lede Milorg på Sørlandet. I boken til Kristen Taraldsen har han endelig fått sin fortjente omtale.